Il-Ħamrun u dawk eleġġibbli biex jivvutaw fl-elezzjonijiet

Nigel Vella

Id-dritt li wieħed jivvota fl-elezzjonijiet li seħħew f'pajjiżna, ma kienx minn dejjem daqshekk sempliċi bħal mhu llum. Illum, persuni li jagħlqu t-18-il sena huma eleġġibbli li jivvutaw b'mod awtomatiku fl-elezzjonijiet Ġenerali, filwaqt li dawk li għandhom 16-il sena jistgħu jivvutaw fl-elezzjonijiet tal-Kunsilli Lokali u l-Parlament Ewropew.

Iżda qabel dan ma kienx il-każ, għal numru sew ta' żmien, biex persuna setgħet tivvota, ried ikollha numru ta' kriterji fosthom propjetà u livell intellettwali filwaqt li n-nisa ma kellhomx id-dritt tal-vot, qabel l-1947. Dawn iż-żewġ aspetti huma minn fost numru ta' prerekwiżiti differenti li kienu jinbidlu ma' għotjiet ta' kostituzzjonijiet ġodda lill-pajjiżna mill-kolonjaturi Inglizi.

F'dan l-artiklu se nkunu qed nanalizzaw u naraw in-numru ta' nies eleġġibbli sabiex jivvutaw fil-Ħamrun. Dan l-eżerċizzju jista' jxidd anke dawl fuq il-ħajja soċjali tal-Ħamrun u fuq kollox jagħti lok li wieħed jifhem il-profili soċjali tal-Ħamruniżi.

Fl-1881, il-Ħamrun jidher fil-gazzetta tal-Gvern għall-ewwel darba bħala 'Ħamrun' u minn dak li jidher f'dn il-gazzetta, f'dik is-sena kien hemm 39 persuna mill-Ħamrun li kienu eleġġibbli sabiex jivvutaw.

Hawn isfel tidher tabella li juri n-numru ta' nies li setgħu jivvutaw fl-elezzjonijiet għall-ħatra tal-Kunsill tal-Gvern u l-Assembleji Leġislattivi, f'Malta, fil-Ħamrun u l-persentaġġ ta' dawk eleġġibbli meta wieħed iqabbel l-iskala Nazzjonali ma' dik Ħamruniża, sa qabel il-bidu tat-tieni Gwerra Dinjija.

SENA TAL-ELEZZJONI	ELEĠĠIBLI MALTA	ELEĠĠIBLI ĦAMRUN	PERSENTAĠĠ (%)
1883	10637	152	1.43
1888	9696	150	1.55
1889	9777	150	1.53
1892	10592	143	1.36
1895	10426	156	1.50
1898	9863	199	2.01
1921	27104	1643	6.06
1924	27104	1830	6.75
1927	44089	1443	3.27
1932	52610[1]	2475[2]	4.70

Numru ta' persuni eleġġibbli sabiex jivvutaw fl-elezzjonijiet tal-Kunsill tal-Gvern u Assembleji Leġislattivi

Fl-1849, Malta ngħatat kostituzzjoni ġdida fejn fiha ġie maqbul li pajjiżna jkollu Kunsill tal-Gvern magħmul minn 18-il membru. Dawk li setgħu jivvutaw taħt din il-kostituzzjoni kienu persuni li kellhom aktar minn 21 sena, li kienu jikkwalifikaw sabiex iservu bħala ġurati, li kellhom kondotta nadifa, li kellhom kompetenza fl-Ingliż jew it-Taljan u li kienu jdaħħlu 100 skud fis-sena minn kirjiet ta' propjetajiet li għandom jew

1 M. J. Schiavone, *L-Elezzjonijiet f'Malta 1849-1992, Storja – Fatti – Ċifri*, (Malta PIN 1992) 57-469

2 Gazzetti tal-Gvern; 1883,1888,1889,1892,1895,1898,1921,1924,1927 and 1932

« inkella dawk il-persuni li jħallsu nofs dak l-ammont huma f'kirjiet.

Taħt din il-kostitiuzzjoni, fl-1881, fil-Ħamrun, setgħu jivvutaw biss 39 jew inkella 1.21% ta' dawk eleġġibli li f'dik is-sena kienu 3,235.

SENA TAL-ELEZZJONI	ELEĠĠIBLI MALTA	ELEĠĠIBLI ĦAMRUN	PERSENTAĠĠ (%)
1921	3405	136	3.99
1927	5459	133	2.44
1932	7074	327	4.62

Numru ta' persuni eleġġibli biex jivvutaw fl-elezzjonijiet tas-senat

L-aħħar elezzjoni li saret taħt l-istess obbligi u liġijiet tal-Kostituzzjoni tal-1849, kienet dik tal-1883. F'dik l-elezzjoni f'Malta kien hemm eleġġibli sabiex jivvutaw 10,000 filwaqt li fil-Ħamrun setgħu jixħtu l-vot tagħhom 152 ruħ.

Fl-1887, Malta ngħatat Kostituzzjoni ġdida, u għall-ewwel darba, fis-sena ta' wara, ġew maħluqa d-distretti elettorali. Dawk eleġġibli li jivvutaw kienu rġiel li għandhom aktar minn 21 sena u li kienu jħallsu jew jirċievu tal-inqas £6 f'kirjiet minn propjetajiet. Il-Kostituzzjoni kienet tipprovdi wkoll li kien hemm xi propjetajiet fuq isem il-mara ta' dak li jkun, dawn jgħaddu fuq l-irġiel tagħhom.

Elezzjonijiet taħt din il-Kostituzjoni baqgħu ssir sal-1903 meta f'dik is-sena pajjiżna ngħata kostituzzjoni oħra. Is-sitwazzjoni fil-Ħamrun, jew wieħed iħares lejn it-tabella ta' hawn fuq turi li s-sitwazzjoni baqgħet prattikament l-istess għajr għas-sena 1898 meta dawk eleġġibli tela' għal 199 meta l-medja kienet 150. Il-popolazzjoni tal-Ħamrun fl-1892 kienet tammonta għal 6,121 u għaldaqstant meta wieħed iqabbel l-ammont ta' persuni li jgħixu l-Ħamrun mal-ammont li setgħu jivvutaw dan ilaħħaq għal 2.34% tal-popolazzjoni sħiħa tal-Ħamrun. Dan jikkonferma kemm fil-Ħamrun kien hawn ħafna ħaddiema li d-dħul tagħhom kien relativament baxx.

Fl-1921, Malta ngħatat il-Kostituzzjoni tas-Self-Government fejn għall-ewwel darba l-poplu Malti u Għawdxi kien kmand tad-deċiżjonijiet fuq bażi lokali kollha. L-Inglizi kellhom dawk l-imsejjħa 'reserved matters' u kienu jieħdu taħt il-kontroll tagħhom id-deċiżjonijiet ta' affarijiet barranin u kellhom veto fuq kollox.

Taħt din il-Kostituzzjoni kien hemm żewġ kmamar Parlamentari, l-Assemblea Leġislativa u s-Senat. L-eliġġibilità biex persuna setgħet tivvota għall-elezzjonijiet tal-Assemblea kienu l-irġiel kollha ta' aktar minn 21 sena, li kienu kapaċi jaqraw u jiktbu u li kienu jħallsu jew jirċievu tal-inqas £5 f'kirjiet. Min-naħa l-oħra biex dak li jkun seta' jivvota fl-elezzjonijiet tas-Senat, kellhom l-istess kundizzjonijiet bħal tal-Assemblea bid-differenza li kienu jħallsu jew jirċievu f'kirjiet.

Fl-1921 il-popolazzjoni tal-Ħamrun kienet ta' 10,437, 5,081 minnhom irġiel u 2,422 minnhom kellhom aktar minn 21 sena.

Restrizzjonijiet akbar biex wieħed jivvota fl-elezzjonijiet tas-senat ovvjament fisser li jkun hemm inqas nies li setgħu jivuttaw.

Fil-Ħamrun, jekk wieħed jerġa' jislet l-eżempju tal-1921, u l-popolazzjoni tal-10,437, huwa ċar li kienu biss frazzjoni żgħira ħafna tal-Kommunità Ħamruniża li setgħet tivvota għas-senat u sussegwentament li kellha ċerti mezzi li għal dak iż-żmien kienu meqjusa bħala komda.

Wara li ġiet sospiża l-Kostituzzjoni fl-1933, il-poplu Malti u Għawdxi kellu jistenna sal-1947 biex tingħata Kostituzzjoni ġdida, fl-1947, dakinhar il-poplu Malti u Għawdxi kollu, inkluż in-nisa, setgħu jivvutaw f'dawn l-elezzjonijiet.